

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 20 września 2022 r.

Pozycja 186

POSTANOWIENIE z dnia 28 czerwca 2022 r. Sygn. akt Ts 160/20

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Julia Przyłębska,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej A.K. o zbadanie zgodności:

- 1) art. 394² § 1 oraz § 1¹ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2020 r. poz. 1575, ze zm.) „w zakresie w jakim nie przewidują dopuszczalności zaskarżenia postanowienia sądu drugiej instancji w przedmiocie oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych (opłaty sądowej od apelacji) złożonego do sądu drugiej instancji i rozpoznawanego przez ten sąd po raz pierwszy”, z art. 45 ust. 1 oraz art. 78 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) art. 357 § 2¹ w związku z art. 391 § 1 ustawy o której mowa w punkcie 1 w związku z art. 112 ust. 3 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2020 r. poz. 755, ze zm.) „w zakresie w jakim nie przewidują obowiązku uzasadnienia przez sąd drugiej instancji postanowienia o oddaleniu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych (opłaty sądowej od apelacji) złożonego do sądu drugiej instancji i rozpoznawanego przez ten sąd po raz pierwszy”, z art. 45 ust. 1 oraz art. 78 Konstytucji,
- 3) art. 112 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2020 r. poz. 755, ze zm.) „w zakresie w jakim nie przewiduje możliwości przesunięcia początku biegu terminu do opłacenia złożonego pisma do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia przez sąd odwoławczy rozpoznający w zażaleniu na odrzucenie nieopłaconego pisma (środka zaskarżenia, w tym apelacji) wniosek złożony w trybie art. 380 K.p.c. [ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2020 r. poz. 1575, ze zm.)] o rozpoznanie postanowienia sądu drugiej instancji oddalającego wniosek strony o zwolnienie z kosztów sądowych (opłaty sądowej od apelacji) złożony do sądu drugiej instancji i rozpoznawany przez ten sąd po raz pierwszy”, z art. 45 ust. 1 oraz art. 78 Konstytucji,

p o s t a n a w i a:

1) nadać dalszy bieg skardze konstytucyjnej w zakresie badania zgodności:

a) art. 357 § 2¹ w związku z art. 391 § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Ko-

deks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2020 r. poz. 1575, ze zm.) w związku z art. 112 ust. 3 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2020 r. poz. 755, ze zm.) z art. 45 ust. 1 oraz art. 78 Konstytucji,

b) art. 112 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2020 r. poz. 755, ze zm.) z art. 45 ust. 1 oraz art. 78 Konstytucji;

2) odmówić nadania skardze konstytucyjnej dalszego biegu w pozostałym zakresie.

UZASADNIENIE

1. W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 30 października 2020 r. (data nadania) A.K. (dalej: skarżący) – reprezentowany przez pełnomocnika z wyboru – wystąpił z żądaniem przytoczonym na tle następującego stanu faktycznego.

Skarżący, wnosząc apelację do Sądu Okręgowego w Ś. (dalej: Sąd Okręgowy) od postanowienia Sądu Rejonowego w Ś. z 13 listopada 2019 r. (sygn. akt [...]), pismem z 17 stycznia 2020 r. (sygn. akt [...]) wezwany został do uzupełnienia braków formalnych poprzez uiszczenie brakującej opłaty od apelacji. Wnioskiem z 29 stycznia 2020 r. skarżący wniósł o zwolnienie go w całości od ponoszenia powyższej opłaty. Został on jednak oddalony przez Sąd Okręgowy postanowieniem z 3 lutego 2020 r. (sygn. akt jw.). Pismem z 12 lutego 2020 r. skarżący wystąpił o sporządzenie i doręczenie pisemnego uzasadnienia ww. orzeczenia, które postanowieniem Sądu Okręgowego z 18 lutego 2020 r. (sygn. akt jw.) zostało odrzucone. W piśmie z 26 lutego 2020 r. skarżący złożył kolejny wniosek o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia tym razem postanowienia z 18 lutego 2020 r., który Sąd Okręgowy postanowieniem z 9 marca 2020 r. (sygn. akt jw.) także odrzucił.

Następnie, orzeczeniem z 9 marca 2020 r. (sygn. akt jw.), Sąd Okręgowy odrzucił apelację jako nieopłaconą, a postanowieniem z 25 sierpnia 2020 r. (sygn. akt [...]) oddalił złożone na nie zażalenie. W uzasadnieniu podjętego rozstrzygnięcia wskazał m.in., że „brak odniesienia w treści uzasadnienia wskazanego postanowienia [przyczyn oddalenia postanowieniem z 3 lutego 2020 r. wniosku uczestnika postępowania o zwolnienie z kosztów sądowych] (...) nie pozbawił możliwości dokonania oceny przez inny skład Sądu Okręgowego prawidłowości podjętej decyzji o oddaleniu wniosku o zwolnienie od opłaty od apelacji w trybie art. 380 k.p.c. Dokonana analiza treści wniosku o zwolnienie od opłaty od apelacji oraz oświadczenia majątkowego uczestnika /k. 731-734/ jednoznacznie wskazuje na trafność rozstrzygnięcia w tym zakresie (...). Nadto wskazać należy, iż w okolicznościach niniejszej sprawy, nie ulega wątpliwości, iż w terminie przewidzianym w art. 112 ust. 3 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych uczestnik reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika nie uiszczył opłaty sądowej od apelacji (...). Obowiązek uiszczenia opłaty od apelacji w[e] wskazanej kwocie stał się bowiem wymagalny na gruncie prawomocnego rozstrzygnięcia o wymiarze opłaty sądowej” (s. 3-4). Orzeczenie to, doręczone skarżącemu 31 sierpnia 2020 r., wskazane zostało jako ostateczne rozstrzygnięcie w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji.

Zarządzeniem sędziego Trybunału Konstytucyjnego z 17 września 2021 r. (doręczonym 27 września 2021 r.) skarżącego wezwano do usunięcia braków formalnych skargi przez: 1) doręczenie pełnomocnictwa szczególnego uprawniającego do sporządzenia i wniesienia skargi konstytucyjnej oraz reprezentowania skarżącego przed Trybunałem Konstytucyjnym w odniesieniu do sprawy, w związku z którą złożona została skarga konstytucyjna (wraz z czterema kopiami); 2) dokładne wyjaśnienie, w jaki sposób zaskarżone przepisy naruszają wolności lub prawa wskazane przez skarżącego. Pismem z 1 października 2021 r. (data nadania: 4 października 2021 r.) skarżący ustosunkował się do powyższego wezwania. Zaprezentował również nowe wzorce kontroli, tj. 77 ust. 2 oraz art. 176 ust. 1 Konstytucji.

2. W ocenie skarżącego „[b]rak możliwości zaskarżenia postanowienia sądu odwoławczego wydającego postanowienie o oddaleniu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych po raz pierwszy, jak również brak uzasadnienia tego postanowienia jak i brak możliwości przesunięcia terminu opłacenia apelacji do czasu rozpoznania zażalenia na odrzucenie apelacji, w którym to zażaleniu złożono wniosek w trybie art. 380 K.p.c. o rozpoznanie zażalenia na postanowienie sądu odwoławczego oddalające wniosek strony o zwolnienie z kosztów sądowych, jest przejawem nieprawidłowo ukształtowanej procedury. Regulacje te dają stronie fikcyjne prawo «zaskarżenia» w trybie art. 380 K.p.c. postanowienia oddalającego wniosek o zwolnienie z kosztów wydanego przez sąd odwoławczy, ponieważ w istocie sąd odwoławczy rozpoznający zażalenie na postanowienie tego sądu o odrzuceniu apelacji nie może znać motywów leżących u podstaw oddalenia wniosku o zwolnienie z kosztów (...). [R]egulacje [te] stanowią o nierzetelnie ukształtowanej procedurze cywilnej” (s. 9-10 pisma procesowego z 1 października 2021 r.).

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Zgodnie z art. 61 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: u.o.t.p.TK) skarga konstytucyjna podlega wstępnemu rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym, podczas którego Trybunał bada, czy odpowiada ona określonym przez prawo wymogom. Trybunał wydaje postanowienie o nadaniu skardze konstytucyjnej dalszego biegu, gdy spełnia ona określone przez prawo wymagania oraz nie zachodzą okoliczności, o których mowa w art. 61 ust. 4 pkt 3 u.o.t.p.TK.

2. W ocenie Trybunału w części, w jakiej skarżący kwestionuje konstytucyjność art. 357 § 2¹ w związku z art. 391 § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2020 r. poz. 1575, ze zm.; dalej: k.p.c.) w związku z art. 112 ust. 3 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2020 r. poz. 755, ze zm.; dalej: u.k.s.c.) „w zakresie w jakim nie przewidują obowiązku uzasadnienia przez sąd drugiej instancji postanowienia o oddaleniu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych (opłaty sądowej od apelacji) złożonego do sądu drugiej instancji i rozpoznawanego przez ten sąd po raz pierwszy” oraz art. 112 ust. 2 i 3 u.k.s.c. „w zakresie w jakim nie przewiduje możliwości przesunięcia początku biegu terminu do opłacenia złożonego pisma do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia przez sąd odwoławczy rozpoznający w zażaleniu na odrzucenie nieopłaconego pisma (środka zaskarżenia, w tym apelacji) wniosek złożony w trybie art. 380 K.p.c. o rozpoznanie postanowienia sądu drugiej instancji oddalającego wniosek strony o zwolnienie z kosztów sądowych (opłaty sądowej od apelacji) złożony do sądu drugiej instancji i rozpoznawany przez ten sąd po raz pierwszy”, skarga spełnia przesłanki nadania jej dalszego biegu (art. 61 ust. 2 u.o.t.p.TK).

Trybunał zauważa, że – co prawda w myśl art. 67 u.o.t.p.TK – orzekając, związany jest zakresem zaskarżenia wskazanym we wniosku, pytaniu prawnym lub w skardze konstytucyjnej, to jednak w odniesieniu do tego przepisu wielokrotnie wskazywał, że w europejskiej kulturze prawnej ugruntowała się zasada *falsa demonstratio non nocet*, zgodnie z którą kluczowe znaczenie ma istota sprawy, a nie jej oznaczenie (zob. wyroki TK z: 8 lipca 2002 r., sygn. SK 41/01, OTK ZU nr 4/A/2002; 12 lipca 2005 r., sygn. P 11/03, OTK ZU nr 7/A/2005, poz. 80; 28 października 2010 r., sygn. P 25/09, OTK ZU nr 8/A/2010, poz. 82; postanowienie TK z 1 marca 2010 r., sygn. SK 22/09, OTK ZU nr 3/A/2010, poz. 28). Na skargę konstytucyjną – jak przyjmuje Trybunał – składa się cała wyrażająca ją treść, a w *petitum* skargi następuje jedynie usystematyzowanie wątpliwości oraz wskazanie kluczowych w tym wzglę-

dzie wzorców kontroli (zob. wyroki TK z: 8 lipca 2002 r., sygn. SK 41/01, OTK ZU nr 4/A/2002, poz. 51; 24 lutego 2009 r., sygn. SK 34/07, OTK ZU nr 2/A/2009, poz. 10).

Mając powyższe na względzie, Trybunał stwierdza, że wynikająca z uzasadnienia skargi konstytucyjnej i pisma procesowego usuwającego jej braki istota problemu konstytucyjnego nakazuje przyjąć, że intencją skarżącego jest kwestionowanie art. 357 § 2¹ w związku z art. 391 § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2020 r. poz. 1575, ze zm.; dalej: k.p.c.) w związku z art. 112 ust. 3 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2020 r. poz. 755, ze zm.; dalej: u.k.s.c.), oraz art. 112 ust. 2 i 3 u.k.s.c., w całości nie zaś w zakresie.

3. Natomiast w zakresie, w jakim skarżący kwestionuje konstytucyjność art. 394² § 1 oraz § 1¹ k.p.c. z art. 45 ust. 1 oraz art. 78 Konstytucji, zdaniem Trybunału skarga nie spełnia przesłanek nadania jej dalszego biegu.

Zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji prawo do wniesienia skargi konstytucyjnej przysługuje każdemu, czyje konstytucyjne prawa lub wolności zostały naruszone w wyniku wydania w jego sprawie ostatecznego rozstrzygnięcia, opartego na niezgodnym z Konstytucją przepisie ustawy lub innego aktu normatywnego.

W myśl art. 77 ust. 1 u.o.t.p. TK skarga konstytucyjna może być wniesiona po wyczerpaniu drogi prawnej, o ile droga ta jest przewidziana, w ciągu trzech miesięcy od dnia doręczenia skarżącemu prawomocnego wyroku, ostatecznej decyzji lub innego ostatecznego rozstrzygnięcia. Wyczerpanie drogi prawnej jest warunkiem koniecznym z punktu widzenia subsydiarności skargi konstytucyjnej. W toku instancji skarżący musi więc wykorzystać dostępne mu zwykłe środki prawne, zapobiegające uzyskaniu przez orzeczenie waloru prawomocności. Skarżący powinien zatem wskazać prawomocne rozstrzygnięcie, które zostało wydane w oparciu o zaskarżony akt normatywny. Tylko regulacja prawna, będąca podstawą ostatecznego orzeczenia odnoszącego się do praw lub wolności skarżącego, może być przedmiotem skargi, która – w przeciwnym wypadku – nabrałaby charakteru *actio popularis* (zob. m.in. postanowienie TK z 29 stycznia 2013 r., sygn. SK 36/12, OTK ZU nr 1/A/2013, poz. 15 i powołane tam orzecznictwo). Wskazanie takiego przepisu nie jest bowiem czysto „techniczną czynnością”. Jak zauważył Trybunał w postanowieniu z 14 maja 2003 r., sygn. Ts 56/02 (OTK ZU nr 2/B/2003, poz. 91): „nie chodzi (...) o wskazanie jakiegokolwiek – podjętego w toku postępowania – orzeczenia sądu, ale takiego, które nadać mogło ostateczny charakter merytorycznemu rozstrzygnięciu o konstytucyjnych prawach lub wolnościach skarżącego, wydanemu na podstawie zakwestionowanych w skardze przepisów”. Innymi słowy, chodzi o władcze rozstrzygnięcie, które ostatecznie – i choćby pośrednio – określa sytuację prawną skarżącego i ma znaczenie dla realizacji jego uprawnień (por. postanowienia TK: z 17 grudnia 1997 r., sygn. Ts 22/97, OTK ZU nr 1/1998, poz. 10; 12 sierpnia 1998 r., sygn. Ts 62/98, OTK ZU nr 5/1998, poz. 71; 13 października 1998 r., sygn. Ts 117/98, OTK ZU nr 3/1999, poz. 43; 4 grudnia 2000 r., sygn. SK 10/99, OTK ZU nr 8/2000, poz. 300; 7 sierpnia 2001 r., sygn. Ts 68/01, OTK ZU nr 8/2001, poz. 296; 26 maja 2008 r., sygn. SK 8/08, OTK ZU nr 4/A/2008, poz. 72).

4. Trybunał stwierdza, że kwestionowany w skardze art. 394² § 1 i § 1¹ k.p.c. nie był normatywną podstawą postanowienia Sądu Okręgowego w Ś. z 25 sierpnia 2020 r. (sygn. akt [...]), z którym skarżący wiąże naruszenie jego konstytucyjnych praw. Przepis ten nie determinował bowiem treści tego rozstrzygnięcia.

5. Niezależnie od powyższych okoliczności Trybunał na marginesie wyjaśnia, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem modyfikacja skargi, tj. powoływanie nowych wzorców kontroli lub stawianie nowych zarzutów po upływie 3 miesięcy od daty doręczenia skarżące-

mu ostatecznego rozstrzygnięcia jest niedopuszczalna (zob. wyrok TK z 7 marca 2006 r., sygn. SK 11/05, OTK ZU nr 3/A/2006, poz. 27 oraz postanowienia TK z: 12 listopada 2001 r., sygn. Ts 139/01, OTK ZU nr 1/B/2002, poz. 106, 14 maja 2003 r., sygn. Ts 29/03, OTK ZU nr 1/B/2004, poz. 28 oraz 17 listopada 1999 r., sygn. SK 17/99, OTK ZU nr 7/1999, poz. 168). Z tych powodów wskazanie nowych wzorców kontroli w piśmie usuwającym braki formalne skargi należało uznać za bezskuteczne.

Z tych wszystkich powodów należało postanowić jak w sentencji.

POUCZENIE

Na podstawie art. 61 ust. 5 u.o.t.p.TK skarżącemu przysługuje prawo do wniesienia zażalenia na punkt drugi niniejszego postanowienia w terminie siedmiu dni od daty jego doręczenia.